

ник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – Вип. 10-1. – Т. 2. – С. 45–51. – (Серія «Юриспруденція»); Правові форми екологічного контролю: навч. посіб. / М. В. Краснова, Е. В. Позняк, Т. О. Коваленко [та ін.] / за ред. М. В. Краснової. – К.: Алерта, 2012. – С. 178–260; *Шараєвська Т. А.* Європейсько-правові підходи до здійснення екологічного моніторингу / Т. А. Шараєвська // Development of Legal Regulation in East Europe: Experience of Poland and Ukraine. International scientific practical conference (Sandomierz, Poland, January 27–28, 2017) / Humanities and Natural Sciences University in Sandomierz. – Sandomierz. – 2017. – С. 61–64.

³ *Микієвич М. М.* Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. / М. М. Микієвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Бурдякова. – Л.: Львівський національний університет імені Івана Франка; Благодійний фонд «ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ», 2004. – С. 33–35.

⁴ Див.: *Позняк Е. В.* Правові проблеми розвитку інституту екологічного моніторингу в Україні / Е. В. Позняк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2013. – № 6–2. – Т. 2. – С. 65; *Позняк Е. В.* Міжнародно-правові підходи до здійснення екологічного моніторингу в Україні / Е. В. Позняк, Т. А. Шараєвська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – Вип. 10-1. – Т. 2. – С. 51; *Позняк Е. В.* Поняття моніторингу довкілля (екологічного моніторингу) як превентивної форми екологічного контролю / Е. В. Позняк // Правові форми екологічного контролю: навч. посіб. / М. В. Краснова, Е. В. Позняк, Т. О. Коваленко [та ін.] / за ред. М. В. Краснової. – К.: Алерта, 2012. – С. 178–260. – С. 199; *Шарапова С. В.* Правове забезпечення екологічного моніторингу в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 / С. В. Шарапова ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – С. 16.

Резюме

***Позняк Е. В., Шараєвська Т. А.* Правові засади здійснення екологічного моніторингу в Україні в руслі європейських підходів.**

У статті досліджено європейські підходи до правового регулювання відносин із здійснення екологічного моніторингу з метою адаптації національного екологічного законодавства до законодавства Європейського Союзу, усунення недоліків та прогалин. Внесено пропозиції стосовно врахування європейських правових підходів до регулювання відносин із здійснення екологічного моніторингу в чинному законодавстві України.

Ключові слова: екологічний моніторинг, законодавство Європейського Союзу, моніторинг довкілля, моніторингові дослідження, спостереження за станом довкілля.

Резюме

***Позняк Э. В., Шараевская Т. А.* Правовые основания осуществления экологического мониторинга в Украине в русле европейских подходов.**

В статье исследованы европейские подходы к правовому регулированию отношений по осуществлению экологического мониторинга с целью адаптации национального экологического законодательства к законодательству Европейского Союза, устранения недостатков и пробелов в законодательстве. Внесены предложения по учету европейских правовых подходов к регулированию отношений по осуществлению экологического мониторинга в действующем законодательстве Украины.

Ключевые слова: законодательство Европейского Союза, мониторинговые исследования, мониторинг окружающей среды, наблюдение за состоянием окружающей среды, экологический мониторинг.

Summary

***Pozniak E., Sharaievska T.* Legal basis of the environmental monitoring in Ukraine in line of European approaches.**

The article investigates European approaches to legal regulation of relations on the implementation of environmental monitoring in order to adapt national environmental legislation to the legislation of the European Union, eliminate deficiencies and gaps. Proposals were made regarding the consideration of European legal approaches to the regulation of relations on the implementation of environmental monitoring in the current legislation of Ukraine.

Key words: ecological monitoring, environmental monitoring, EU legislation, monitoring of the environment, monitoring surveys.

УДК 341.1/8; 347.8

В. В. СЕМЕНЯКА

Василь Васильович Семеняка, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КОСМІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Невід'ємною умовою та запорукою розв'язання актуальних завдань щодо забезпечення сталого розвитку держави, її національної безпеки та обороноздатності є застосування космічної техніки та космічних технологій. Провадження діяльності у сфері дослідження та використання космічного простору визнається пріоритетним напрямом господарської, наукової та оборонної діяльності багатьох держав світу.

На законодавчому рівні до категорії сучасних викликів у секторі національної безпеки України віднесено, зокрема, збройну агресію і порушення територіальної цілісності України (тимчасова окупація Російсь-

кою Федерацією Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та військова агресія Російської Федерації в окремих районах Донецької і Луганської областей), а також нарощування військової потужності Російської Федерації в безпосередній близькості до державного кордону України. В окрему групу актуальних загроз національній безпеці виокремлюється потенційна можливість розгортання тактичної ядерної зброї на території Автономної Республіки Крим¹.

Як усунути або мінімізувати вказані загрози національній безпеці України, ефективно забезпечити відсіч зовнішньої агресії та створити умови для відновлення територіальної цілісності України? Не викликає сумнів, що вирішення даного питання потребує мобілізації усіх політичних, економічних, воєнних та соціальних можливостей держави і суспільства, що передбачає комплексне планування дій, централізоване керівництво та координацію зусиль складових сектору безпеки і оборони, державних та громадських організацій, об'єднаних спільними цілями.

У контексті зростання викликів і посилення загроз національній безпеці актуалізується потреба проведення дієвої державно-правової політики щодо прогнозування, запобігання і нейтралізації реальних та потенційних загроз. Вочевидь, на сучасному етапі вирішення проблем у сфері національної безпеки є можливим за умови передусім поліпшення оборонного космічного потенціалу. Інакше кажучи, правовою передумовою забезпечення національної безпеки та підвищення обороноздатності держави є ефективне використання навколосемного космічного простору та можливостей, які надає здійснення сучасних видів космічної діяльності.

Слід зазначити, що сучасні інформаційні космічні технології знайшли широке застосування у воєнній сфері. У навколосемному космічному просторі здійснюється експлуатація космічних апаратів, які призначені для забезпечення військово-політичного керівництва країн, збройних сил, стратегічних, оперативних і тактичних угруповань інформацією, необхідною для прийняття важливих політичних і військових рішень².

Володіння достовірною космічною інформацією про склад, положення, стан, характеристики та функціонування об'єктів противника дає можливість постійно оцінювати елементи воєнно-політичної, воєно-економічної та воєнно-стратегічної обстановки³, напрями розвитку його озброєння та військово-економічний потенціал; цілеспрямовано розбудовувати збройні сили, удосконалювати свою зброю, форми і способи їх стратегічного використання для відбиття агресії та забезпечення перемоги у війні; оптимально планувати операції і забезпечувати підтримання збройних сил у встановлених ступенях бойової готовності, своєчасно корегувати плани застосування збройних сил, підвищувати ефективність воєнних дій⁴.

Між тим для розв'язання цих завдань використовуються не тільки військова космічна техніка (наприклад, космічні апарати розвідки), а й космічні апарати цивільного призначення, зокрема, супутники дистанційного зондування (спостереження) Землі із космосу. Дистанційне зондування Землі забезпечує унікальні можливості оперативного збору даних в глобальному масштабі з високим просторовим, спектральним та часовим розрізненням, що й визначає великі інформаційні можливості космічних систем, можливість їх воєнного використання та потенційну економічну ефективність⁵. Це космічні апарати подвійного призначення, що спеціально не призначені для військового використання, але можуть бути застосовані у воєнних цілях для виконання певних завдань.

Як показує світова практика проведених воєнних операцій, невід'ємною їх складовою є використання розвідувальних, навігаційних, комунікаційних та метеорологічних космічних апаратів. За оцінками військових експертів, під час воєнної операції коаліційних сил у Персидській затоці в 1991 р. космічна техніка в кількості 86 космічних апаратів застосовувалася на всіх етапах її реалізації. Там використовувалися 29 космічних апаратів США, чотири з яких – це супутники видової розвідки, два – попередження про ракетний напад, 36 – супутників навігації та три – метеорологічних супутники. Воєнні дії НАТО у Югославії (1999 р.) також здійснювалися із активним впровадженням інформаційно-космічних технологій: 120 космічних апаратів використовувалися для навігації (27), зв'язку (36), розвідки (35) та метеорологічного забезпечення воєнної операції (19). А воєнні дії США в Іраку (2003 р.) супроводжувалися використанням космічних апаратів (орієнтовно в кількості 60 космічних апаратів різноманітного цільового призначення), серед яких 28 космічних апаратів системи навігаційних супутників, дистанційного зондування Землі⁶. Як бачимо, інформаційно-космічне забезпечення військових дій, включаючи оптико-електронне та радіолокаційне космічне спостереження, є важливим способом підвищення ефективності воєнних операцій.

Так, за допомогою космічних апаратів видової розвідки є можливість оперативного одержання даних щодо озброєння, військової техніки, військових та військово-промислових об'єктів у будь-якому районі Земної кулі. Військові космічні апарати розвідки дають змогу, зокрема, здійснювати стеження за змінами в бойовому і чисельному складі, в угрупованнях, дислокації, організаційній структурі та технічній оснащеності збройних сил імовірного агресора, в організації протиповітряної оборони, виявлення надходження на озброєння військ противника нових засобів боротьби⁷.

Доведено, що використання сучасних космічних технологій дає можливість своєчасно отримувати достовірну інформацію та оперативно реагувати на існуючі виклики й загрози. Інформаційне забезпечення бойових дій збройних сил спрямоване на виявлення ранніх ознак підготовки противника до війни, встановлення факту (початку) ракетно-ядерного нападу, забезпечення розвідувальними даними керівництва держави і збройних сил, контроль за результатами ракетно-ядерних ударів, навігаційне забезпечення операцій збройних сил, гідрометеорологічне й топогеодезичне забезпечення, оперативне спостереження за обстановкою, контроль за радіаційною обстановкою та вирішення інших завдань забезпечення бойових дій⁸.

На даний час найбільшу кількість супутників виключно військового призначення мають США – 151 космічний апарат. Друге місце посідає Російська Федерація, що володіє 81 військовим космічним апаратом, а третє – КНР, за якою – 58 космічних апаратів. При цьому країни Європейського Союзу разом володіють 35 супутниками військового призначення⁹.

Очевидною є необхідність формування та розвитку організаційно-правового механізму реалізації стратегічної мети космічної діяльності, її провадження в інтересах національної безпеки та обороноздатності держави на довгострокову перспективу. Це є вкрай актуальною державницько-правовою проблемою, яка потребує, зокрема, виваженого використання матеріально-технічних і фінансових ресурсів для вирішення комплексу поточних та перспективних завдань України.

Вочевидь, володіння Україною космічною технікою оборонного та подвійного призначення, космічними апаратами видової розвідки, допомогло б вирішити комплекс воєнно-оборонних завдань на Донбасі, в тому числі запобігти трагедіям в Іловайську, в Дебальцевому, а також взяти активну участь у розслідуванні обставин авіаційної катастрофи повітряного судна Boeing 777 (2014 р.), забезпечити ефективний контроль щодо виконання сторонами Мінських угод, ситуації в Криму. За допомогою супутників дистанційного зондування (моніторингу) Землі на основі застосування новітніх космічних технологій можна було б одержувати оперативну інформацію про формування військових з'єднань і частин Російської Федерації на тимчасово окупованій території, а також постачання бойовиків, військової техніки та засобів матеріально-технічного забезпечення.

Наша держава має фундаментальні досягнення у сфері створення ракетно-космічної техніки, але по факту, зокрема, недостатності бюджетного фінансування космічної діяльності в інтересах національної безпеки і оборони, вимушена стати споживачем іноземної космічної інформації.

Важливою складовою вирішення проблем національної безпеки та обороноздатності держави, на наш погляд, має стати реальне підвищення ефективності використання науково-технологічного космічного потенціалу України, його фінансово-правове забезпечення. Провадження національної космічної діяльності повинно забезпечити саме довгострокові інтереси держави у сфері безпеки та обороноздатності.

Положеннями Закону України «Про космічну діяльність»¹⁰ закріплено правові передумови для фінансування космічної діяльності за рахунок коштів Державного бюджету України (за державним оборонним замовленням). Водночас передбачається, що визначення потреб України у космічній техніці цивільного, оборонного та подвійного призначення повинно міститися у державних науково-технічних космічних програмах України, які розробляються на п'ять років і затверджується Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України.

Разом із тим ст. ст. 26, 28 Закону України «Про космічну діяльність» встановлено, що космічна діяльність у сфері оборони та національної безпеки здійснюється Міністерством оборони України, яким розробляються концептуальні основи державної космічної політики та Загальнодержавна цільова науково-технічна космічна програма України в частині, пов'язаній зі створенням та використанням космічної техніки військового призначення.

Аналіз Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013–2017 рр.¹¹ свідчить про те, що нею запланована реалізація певних заходів із застосуванням космічних технологій у напрямі забезпечення національної безпеки та обороноздатності держави. Наприклад, створення Системи контролю та аналізу космічної обстановки для здійснення спостережень за навколосемним космічним простором. Водночас Концепція реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 р.¹² передбачає забезпечення на замовлення державних органів, що здійснюють повноваження у сфері національної безпеки та оборони, зокрема, надання послуг супутникового зв'язку та ретрансляції даних, координатно-часового й навігаційного забезпечення, здійснення контролю та проведення аналізу космічної обстановки; гарантоване і оперативне надання інформації, отриманої від супутників дистанційного зондування, та технічної підтримки щодо створення сучасних технологій її спеціального використання.

Сьогодні можна констатувати неефективність державно-правової космічної політики щодо провадження космічної діяльності в інтересах оборони та безпеки України. Її здійснення, як засвідчує практика, є вкрай недостатньою для забезпечення протидії сучасним зовнішнім та внутрішнім викликам. Інакше кажучи, незважаючи на наявний космічно-технічний потенціал України, його використання не задовольняє існуючі потреби у сфері безпеки та обороноздатності держави.

Нині в Україні завершується реалізація п'ятої державної науково-технічної космічної програми, проте наша держава не має в експлуатації ані супутників дистанційного зондування Землі (подвійного призначення) для використання у мирних або воєнних цілях, ані супутників військового призначення. Наразі на 2018 р. заплановано здійснити запуск супутника оптичного спостереження Землі «Січ-2М», який призначений для отримання цифрових знімків земної поверхні з високою роздільною здатністю у видимому і інфрачервоному діапазонах електромагнітного спектра.

Безумовно, певний імпульс правовому регулюванню використання космічних технологій у секторі національної безпеки повинні надати положення Концепції реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 р. та п. 4.4 Стратегії національної безпеки України¹³, якою передбачається створення сучасної системи аерокосмічної розвідки на основі нових технологічних рішень, що вже знайшло відображення у проекті Концепції Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2018–2022 роки¹⁴.

Однак нормативне закріплення у Загальнодержавних цільових науково-технічних космічних програмах України використання космічних технологій у сфері національної безпеки і оборони, як показала практика їхньої реалізації, не є ефективним засобом космічно-правового регулювання відповідних відносин на довгострокову перспективу, оскільки їх положення є ситуативним реагуванням на проблеми сектору національної безпеки. У програмах містяться визначення окремих напрямів використання космічних технологій у сфері національної безпеки на п'ять років, коли наявна потреба законодавчого передбачення довгострокових інтересів держави.

Інформаційні космічні технології мають стати невід'ємною складовою розв'язання загальнодержавних завдань сектору національної безпеки та оборони держави. Прискорення процесів створення та використання сучасної космічної техніки оборонного та подвійного призначення дасть змогу підвищити ефективність дій Збройних Сил України, сприятиме розв'язанню завдань з попередження небезпек та ризиків для національних інтересів України.

У світлі сучасних викликів та загроз національній безпеці України нагальною є необхідність удосконалення державно-правового регулювання космічної діяльності з метою підвищення ефективності використання вітчизняного космічного потенціалу у сфері оборони держави у мирний та воєнний час. Це має відбуватися шляхом внесення змін до розділу VI Закону України «Про космічну діяльність» («Космічна діяльність у сфері оборони та безпеки України»), в якому слід закріпити правові засади державної космічної політики щодо практичного використання можливостей та результатів космічної діяльності для забезпечення розв'язання актуальних завдань національної безпеки та обороноздатності держави саме на довгострокову перспективу. Зокрема, слід передбачити основні законодавчі принципи, мету створення і використання космічної техніки оборонного та подвійного призначення; особливості державного регулювання її розробки, виробництва та експлуатації. Встановлення базових вихідних правових основ сприятиме визначенню потреб держави у відповідній космічній техніці, розвитку космічних технологій та їх інтеграції до реального сектору національної економіки і сфери національної безпеки та оборони. Відтак, за рахунок розвитку космічних технологій (оборонного і подвійного призначення) Збройні Сили України, військові та спеціальні підрозділи будуть реально забезпечені супутниковим зв'язком та навігацією, а також потрібною космічною інформацією.

¹ Воєнна доктрина України: Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 178. – 26 вересня.

² *Пермяков О. Ю.* Використання інформаційних технологій та застосування космічних систем в інтересах військ (сил): підруч. / О. Ю. Пермяков, В. Г. Солонніков, Ю. Б. Прибілев та ін. – К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2014. – С. 68.

³ *Негода О. О.* Зарубіжні системи дистанційного зондування Землі з космосу подвійного призначення. Історія створення, принципи дії, застосування і перспективи розвитку / О. О. Негода, В. Б. Толубко, С. П. Мосов. – К.: НАОУ, 2005. – С. 6.

⁴ *Пермяков О. Ю.* Вказана праця. – С. 87.

⁵ *Негода О. О.* Вказана праця. – С. 45.

⁶ *Присяжнюк С. П.* Роль космических средств в «сетцентрической» войне / С. П. Присяжнюк, Н. В. Груздев, А. Н. Дорохов // Информационная и космос. – 2016. – № 1. – С. 140.

⁷ *Негода О. О.* Вказана праця. – С. 48–49.

⁸ *Пермяков О. Ю.* – С. 86.

⁹ *Лузин Павел.* Военный космос / Павел Лузин: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://intersectionproject.eu/ru/article/security/voennyy-kosmos>

¹⁰ Про космічну діяльність: Закон України від 15 листопада 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 1. – Ст. 2.

¹¹ Загальнодержавна цільова науково-технічна космічна програма України на 2013–2017 роки: Закон України від 5 вересня 2013 р. // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 20–21. – Ст. 725.

¹² Концепція реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 р. № 238 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 92. – 24 травня.

¹³ Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 95. – 29 травня.

¹⁴ Концепція Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2018–2022 роки: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nkau.gov.ua/nsau/catalognew.nsf/mainU/748FADA63F1B81D8C2257E6600435D65?open>

Резюме

Семеняка В. В. Перспективи використання космічних технологій у сфері національної безпеки.

У статті розглядаються правові аспекти здійснення космічної діяльності у напрямі підвищення оборонного потенціалу держави. Визначено, що космічні технології є невід'ємною складовою розв'язання загальнодержавних завдань сектору національної безпеки та оборони держав. Доводиться необхідність визначення правових засад державної космічної політики щодо практичного використання можливостей та результатів космічної діяльності для забезпечення розв'язання актуальних завдань національної безпеки та обороноздатності держави.

Ключові слова: космічна діяльність, космічні технології, космічна апарати, національна безпека, обороноздатність.

Резюме

Семеняка В. В. Перспективы использования космических технологий в сфере национальной безопасности.

В статье рассматриваются правовые аспекты осуществления космической деятельности в направлении повышения оборонного потенциала государства. Определено, что космические технологии являются неотъемлемой составляющей решения общегосударственных задач сектора национальной безопасности и обороны государств. Доказывается необходимость опреде-

лення правових основ державної космічної політики по практичному використанню можливостей і результатів космічної діяльності для забезпечення рішення актуальних задач національної безпеки та обороноздатності держави.

Ключевые слова: космічна діяльність, космічні технології, космічні апарати, національна безпека, обороноздатність.

Summary

Semenyaka V. Prospects for the use of space technologies in the field of national security.

The article deals with the legal aspects of space activities towards improving the defense capabilities of the state. It was determined that space technologies are an integral part of the solution of national problems of national security and defense sector states. The necessity of determining the legal framework of public space policy on the practical use of the opportunities and results of space activities for solving urgent problems of national security and national defense.

Key words: space activities, space technology, space vehicles, national security, defense capability.

УДК 349.42

А. І. БРІНЦОВ

Артем Ігорович Брінцов, головний консультант судді Верховного Суду України, аспірант Національного університету біоресурсів і природокористування України

КОДИФІКАЦІЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: КОНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Базовим підґрунтям функціонування, європейського становлення та розвитку нашої країни є Конституція України¹. Вже понад 20 років Основний Закон здійснює генеруючу і визначальну функції щодо нині чинних та майбутніх нормативно-правових актів, об'єднуючи їх в єдину узгоджену систему національного законодавства, одне із провідних місць у якій належить аграрному законодавству України.

Потужний природно-ресурсний потенціал для інтенсивного розвитку агропромислового комплексу, особливі якісні характеристики ґрунтів і сприятливі кліматичні умови роблять Україну однією із найбільших аграрних держав світу та створюють передумови її лідерства у цій галузі, основною рушійною силою чого є саме аграрне законодавство. За таких обставин питання реформування і вдосконалення аграрного законодавства України шляхом його кодифікації не втрачає своєї актуальності та належить до числа найбільш обговорюваних у площині теоретичних науково-правових дискусій.

Наукове дослідження окремих питань, присвячених кодифікації законодавства, у тому числі кодифікації аграрного законодавства України, здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: В. М. Єрмоленко, В. П. Жушман, А. М. Статівка, Н. І. Титова, В. Ю. Уркевич, М. М. Чабаненко, В. З. Янчук та ін.

Проте комплексне дослідження визначальної ролі Конституції України у проведенні кодифікації вітчизняного аграрного законодавства не знайшло відображення у сучасних наукових розробках, що зумовлює актуальність пошуку у відповідному напрямі.

Метою цієї статті є визначення ролі Основного Закону України при проведенні кодифікації аграрного законодавства, а також спроба розкриття її впливу на зміст відповідного майбутнього кодифікованого акта.

Підґрунтям кодифікації аграрного законодавства України є Конституція, вона відіграє змістоутворюючу роль у цьому процесі та формує вектор розвитку всього аграрного законодавства. Відтак, кодифікація цієї галузі законодавства передбачає дослідження визначального впливу на неї Конституції, системний аналіз втілення конституційних постулатів у аграрному законодавстві загалом і майбутньому кодифікованому акті зокрема, а також побудову майбутньої моделі суспільних відносин в аграрному секторі економіки, розвиток яких і досі триває, проте у цілому встановлений саме Конституцією.

Відповідно до частини другої ст. 8 Основного Закону Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

У Конституції наведено й інші базові принципи, зокрема демократизму, гласності, захисту основоположних прав і свобод людини, законності тощо. Вони є всеохоплюючими та прямо визначають основу будь-яких суспільних відносин у нашій країні, в тому числі й відносин, що виникають у процесі кодифікації. Тому характерною особливістю цього процесу є певний дуалізм – загальнодержавні конституційні принципи поширюються як на сам кодифікаційний процес, так і безпосередньо відтворюються у його результаті – кодифікованому акті аграрного законодавства. При цьому, як зазначає Н. І. Титова, соціальна держава зобов'язана спеціально дбати про добробут селян, наближення умов їх життя та праці до відповідного рівня громадян міста².